

Forum

Komt het ooit nog goed met ons kunstbeleid?

Quirijn van den Hoogen

Donkere wolken pakken zich samen boven het kunstbeleid. Ook de kolommen van *Boekman* bevatten jobs-tijding na jobstijding. Toch vallen er nuanceringen bij de sombere tijdingen te plaatsen, en er is zelfs een sprankje hoop.

Zeker voor lezers die werken op de afdelingen kunstbeleid van ministeries en gemeentelijke diensten was de rubriek Uitgelicht in *Boekman* 86 geen opbeurende kost. Evert Bisschop Boele legt uit dat hun beleid is gebouwd op drijfzand: geen enkel zicht op de werkelijke cultuurbeleving van de gemiddelde Nederlander. Zo blijft het overgrote deel van de muziekbeleving buiten het zicht van onderzoekers en derhalve van beleidsmakers. Steden die zich op de borst kloppen omdat zij van Gerard Marlet zilveren medailles voor hun popcultuur krijgen uitgedeeld, leven in een sprookjeswereld. En daarbij betoogt Hans Blokland dat de legitimering van het beleid ook nog eens volledig zoek is. Buigt de overheid via cultuureducatie naar de kant van de individuele cultuurbezoeker om hem of haar in het pak te zetten om het maximale uit cultuurbeleving te halen (ook uit *High Musical III* of *Zorro, de musical*), dan wordt zij door columnisten verweten te elitair te zijn. Buigt zij naar de kant van de kunstenaar om die aan te sporen maatschappelijk relevant te zijn, dan wordt ze door dezelfde kliek van staatskunst beschuldigd.

Natuurlijk is het erg dat er 200 miljoen euro op de kunstsubsidies wordt bezuinigd. Mijn vader vroeg mij afgelopen kerst dan ook of ik met mijn kersvers verworven doctorstitel in het kunstbeleid (volgens

Bisschop Boele met een genuanceerde benadering van het verschil tussen kunst en cultuur) al had gesolliciteerd bij de vakgroep Geschiedenis, aangezien het vakgebied Kunstbeleid binnenkort wellicht alleen nog historisch te bestuderen zou zijn. Laat ik het erop houden dat mijn vader een goed gevoel voor humor heeft. Want hoeveel donkere wolken zich ook boven het kunstbeleid samenpakken, ik blijf kijken naar de kleine stukjes blauw. Twee nuanceringen en één constatering die hoop kunnen bieden aan beleidsmedewerkers in bange dagen.

Twee nuanceringen

Blokland refereert aan een opmerking van zijn directeur op het ministerie van OCW. Die vroeg hem hoe lang we de boel (hij doelde op het kunstbeleid dat vooral bestaat uit het subsidiëren van productie) overeind zouden houden. Die opmerking stamde uit de jaren tachtig. Ook in de jaren negentig zeiden wij op de door Bisschop Boele bekritiseerde beleidsafdeling van de gemeente Groningen tegen elkaar dat het aanbodbeleid zijn langste tijd had gehad. In die zin zou die 200 miljoen euro nog maar een begin kunnen zijn. Met het aanbodbeleid is het misschien inderdaad op de langere termijn gedaan; we zullen wellicht terug moeten naar een nog soberder basisinfrastructuur. Alles wat daaromheen

Quirijn van den Hoogen

is docent Kunstbeleid aan
de Rijksuniversiteit Groningen

hangt (via de fondsen gesubsidieerde productie) lijkt mij noodzakelijkerwijs een lokale verantwoordelijkheid te worden in plaats van een rijksverantwoordelijkheid. In die zin heeft de vereveningsoperatie van de jaren tachtig geen goed gedaan voor het maatschappelijk draagvlak van de kunsten. Lokaal gewortelde kunstproductie daarentegen is veel sterker bestand tegen columns schrijvende politici dan de op veilige afstand vanuit Den Haag steriel op artistieke kwaliteit gewogen producties. Het aanbodbeleid is dus nadrukkelijk in de problemen. Maar dat wil nog niet zeggen dat het afnamebeleid dat ook is.

Een tweede nuancering. Blokland vergeet in zijn column (want dat is zijn bijdrage, ook al is zijn weezin tegen vrijblijvende columns van de pagina's af te schep-pen) een belangrijke legitimering van het kunstbeleid. Die ligt niet in de waarde van de kunstproducten op zich, maar in de waarde van kunstbeleving voor individuele ontwikkeling (zie daar de nuance die Bisschop Boele in mijn werk zo waardeert). Het evalueren van de effecten van dat beleid zou in mijn visie dan ook daarover moeten gaan. Het is de vraag of kunstbeleving – ook die van zonder subsidie geproduceerde kunst – leidt tot waarde voor de gebruiker en dan in het bijzonder tot het aanspreken van de verbeeldingskracht, zodat deze gebruiker tot grondstof voor democratische samenlevingen wordt (om het Martha Nussbaum na te zeggen, wier boek in dezelfde rubriek Uitgelicht wordt besproken). Dat is de vraag die het beleid zich moet stellen. Ook hier lijkt mij uit te volgen dat een eenzijdig op het aanbod gericht beleid niet 'overeind is te houden'. Misschien is inderdaad elke kunstvorm evenveel waard, dus ook het bezoek van Henk en Ingrid aan André Rieu, ook al blijven ze daar volgens Anil Ramdas lekker dom bij, een mening die ik overigens geenszins zou durven hard maken.

Maar dat wil nog niet zeggen dat elke soort beleving ook dezelfde waarde heeft. Er is wel degelijk iets zinnigs te zeggen over het onderscheid tussen belevingen die alleen het bestaande bevestigen en belevingen die juist door bestaande kaders heen breken en de perceptie van bezoekers uitdagen. Die laatste zijn met name waardevol in het kader van kunstbeleid – ook als dat bij André Rieu gebeurt, of bij de Toppers. Dit is een nuance die Martine van der Blij – en in haar kielzog blijkbaar ook Bisschop Boele – ontgaat. Daarmee is er in mijn ogen nog steeds een sluitende legitimering voor het kunstbeleid te ontwikkelen. Dat beleid is er namelijk op gericht om (1) voor zoveel mogelijk verschillende mensen in de samenleving bijzondere belevenissen mogelijk te maken en daartoe (2) het culturele systeem

levend te houden door (3) die vormen te subsidiëren die het in de markt niet redden. Inderdaad, het Tromboneclubje van Sietse Fritsma dus. En het moderne repertoiretoneel van Ivo van Hove bij Toneelgroep Amsterdam. En ga zo maar door. En dan niet omdat die vormen van cultuur 'betere' beleving mogelijk maken dan de cultuur waar Henk en Ingrid van houden. Maar wel omdat die gesubsidieerde cultuur de breedte van de cultuurbeleving garandeert en ook nog eens de kunstenaars met ervaring oplevert waar commerciële producenten zoals Joop van den Ende en Albert Verlinde op draaien. Want waar hebben Eddy Habbema en Hans Croiset het vak geleerd? Hebben we het beleid ook meteen economisch gelegitimeerd.

Hoopgevende constatering

Tot slot een constatering. Is dit alles dan ook een pleidooi voor een veel meer lokaal georiënteerd kunstbeleid, ergo door gemeenten uitgevoerd? Laat ik mij maar volmondig tot dat kamp bekennen. Want juist op het gemeentelijke niveau proef ik uitzonderlijke belangstelling voor het cultuurbeleid. Juist gemeenten sluiten cultuur in het hart als motor voor stedelijke ontwikkeling. Misschien niet altijd met de meest edele bedoelingen, maar in veel gevallen met een oprechte belangstelling voor de waarde die cultuurbeleving toevoegt voor bewoners en bezoekers van de stad en aan de stedelijke samenleving als geheel. Inderdaad, ook financiële waarde. Niet voor niets spekken juist gemeenten de onderzoecksas van Gerard Marlet. Kunstenaars en kunstinstellingen moeten zich dus vooral op dat plaatselijke niveau richten. Dat vereist echter wel een omslag in hun houding. Het beleidsveld waartoe zij zich moeten verhouden, is veel pluriformer geworden en bestaat uit veel meer partijen dan de Raad voor Cultuur met zijn alleenzalgmakend vierjaarlijks oordeel. Zij moeten lokale coalities sluiten met scholen, bewonersorganisaties, bedrijven en lokale politieke partijen. Voorwaar geen eenvoudige opgave, maar wel een die van hen vraagt serieuze aandacht te schenken aan wat zij aan de stedelijke samenleving bijdragen. Welke waarde genereren zij in Roermond, Groningen en Dordrecht? Dat is de vraag die zij zich serieus moeten stellen. Dat stedelijk enthousiasme voor de kunsten is er duidelijk, en laat het dan ook maar door het ijs zakken daar waar het er niet is. Pas dan zullen we werkelijk empirisch bewijs vinden voor de waarde van het kunstbeleid voor de samenleving. Van de waarde van kunst op zich ben ik – en zijn, getuige hun door Bisschop Boele terecht aangehaalde frequente participatie, ook Henk en Ingrid – allang overtuigd.